

## **Hotărârea CNCD cu privire la atingerea demnității și crearea unei atmosfere degradante**

### **CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII**

**Hotărârea din 28 noiembrie 2007**

**Dosar nr. 659/2007**, la care s-a conexas parțial Dosarul 741/2007

**Petiția nr. 13.319/25.10.2007**

**Petent:** H.M., C.A., Asociația R.U.

**Reclamat:** Cotidianul F., C.C.

**Obiect:** atingerea demnității și crearea unei atmosfere degradante, umilitoare, ofensatoare îndreptată împotriva persoanelor aparținând comunității rome

#### **I. Obiectul sesizării**

Sesizarea petenților se referă la elaborarea și **publicarea unui articol care poate aduce atingere demnității** lor și creează o atmosferă degradantă, umilitoare, ofensatoare îndreptată împotriva persoanelor aparținând comunității rome.

#### **II. Descrierea presupusei fapte de discriminare**

F., în data de 27 septembrie 2007, sub semnătura domnului C.C., a publicat articolul „M-am săturat de țigani”, în care se afirmă următoarele:

„Fără a fi rasist, fără a instiga, fără a vrea să-mi ridic în cap sutele de organizații, îndrăznesc să cred, bunăoară, că într-o țară liberă am voie să afirm răspicat: m-am săturat de țigani [...] Eu, român în țara mea, n-am voie să spun sus și tare, public, că mi se face rău, că îmi vine să vomit când se urcă în stația Pădurii muierile alea jėjoase, libidinoase, cu puradei care se cacă pe ei și cu bărbații duhnind a votcă infectă, ființele acelea dezgustătoare care își trimit plozii să cerșească prin tramvaie, în timp ce ele supervizează, din spate, buna desfășurare a acțiunii. Eu, român în țara mea, fără să fiu nici extremist, nici naționalist, nu mai am voie să-mi strig mânia față de o minoritate care, prin stilul de viață, ne face de rușine în Europa și aiurea, ne spurcă orașele, ne tulbură cu lipsa groaznică de civilitate și ne demonstrează ceas de ceas, clipă de clipă, că Darwin avea dreptate, că din maimuță ne tragem și poate, mai grav, spre maimuță înaintăm. M-am săturat de cetățenii ăștia policromi, perfizi, avorturi ale societății, vicleni până peste poate, m-am săturat de tot, tac molfăind îndemnurile la toleranță etnică”.

#### **III. Procedura de citare**

Părțile au fost citate pentru data de 20.11.2007.

La audierea din 20.11.2007 părțile nu s-au prezentat. Cotidianul F., sub semnătura directorului R.N. și C.C., a trimis Adresa nr. 1.355/16.11.2007 (înregistrată la

Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării – în continuare, CNCD – cu nr. 16.113/20.11.2007)

Procedura de citare a fost legal îndeplinită.

#### IV. Susținerile părților

Prima petentă, prin petiția nr. 13.319/25.10.2007, consideră că articolul publicat în F., semnat de C.C., aduce atingere demnității umane a romilor și creează o atmosferă degradantă, umilitoare și ofensatoare la adresa romilor din România. Ulterior s-a depus la CNCD și Petiția 16.230/21.11.2007 care, parțial, are același obiect și aceeași reclamați, pe baza căreia s-a format Dosarul nr. 741/2007.

Prin punctul de vedere adresat către CNCD, reclamații au invocat dreptul la libertatea de opinie, arătând că intenția lor a fost de a critica comportamentul identificabil la un număr restrâns de membri ai comunității rome, cu scopul de a-i sensibiliza și de a-i îndemna să-și remedieze acest comportament.

Autorul consideră că articolul disociază termenul de „țigan” de termenul de „rom”, cel dintâi fiind folosit pentru a identifica acele persoane din rândul etniei rome la care se referă criticile formulate.

Totodată, reclamații consideră că soluția propusă în articol privind integrarea romilor prin educație reprezintă, condensat, sensul urmărit și exprimat prin articol.

#### V. Motivele de fapt și de drept

*În fapt*, Colegiul Director a reținut că F., în data de 27 septembrie 2007, sub semnătura domnului C.C., a publicat un articol în care atribuie un comportament antisocial în mod colectiv „țiganilor”, față de care, între altele, afirmă că „ne spurcă orașele”, sunt „avorturi ale societății”. „Disocierea” invocată de reclamați – dintre „țigani” și „romi” – nu se produce, întrucât termenul de „țigan” –în contradictoriu cu „noi, români” – este utilizat în termenul de etnie, și nu referitor la o minoritate din cadrul etniei rome: „cunosc eu însumi țigani de calitate”.

*În drept*, Colegiul Director reține că „România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate” [Constituția României, art. 1 alin. (3)].

Potrivit Constituției României, art. 20 alin. (1), „Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația universală a drepturilor omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

Articolul 30 al Constituției României, care asigură libertatea de exprimare, prevede și limitele acestei libertăți:

„(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război, de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare,

la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri”.

Convenția europeană a drepturilor omului, art. 14 prevede: „Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională și socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație”.

Protocolul nr. 12 la Convenția europeană a drepturilor omului, art. 1 prevede **interzicerea generală a discriminării:**

„1. Exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație.

2. Nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricăruia dintre motivele menționate în parag. 1”.

Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială definește prin art. 1 discriminarea rasială prin următoarele: „În prezenta convenție, expresia «**discriminare rasială**» are în vedere orice deosebire, excludere, restricție sau preferință întemeiată pe rasă, culoare, ascendență sau origine națională sau etnică, care are ca scop sau efect de a distruge sau compromite recunoașterea, folosința sau exercitarea în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alt domeniu al vieții publice”.

Această convenție, adoptată de Adunarea generală a ONU la 21 decembrie 1965 și ratificată de România prin Decretul nr. 345 din 14.07.1970, prin art. 4, solicită ca statele părți să condamne „orice propagandă [...] care se inspiră din idei sau teorii bazate pe superioritatea unei rase sau unui grup de persoane de o anumită culoare sau de o anumită origine etnică”, iar prin art. 7 statele semnatare „se angajează să ia măsuri imediate și eficace [...] pentru lupta împotriva prejudecăților ce duc la discriminare rasială și pentru a favoriza înțelegerea, toleranța și prietenia între națiuni și grupuri rasiale și etnice”. Potrivit Legii nr. 612 din 13 noiembrie 2002, victimele discriminării rasiale (conform Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială) se pot adresa către Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale (ONU).

O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare (în continuare, O.G. nr. 137/2000), republicată, la art. 2 alin. (1) stabilește: „Potrivit prezentei ordonanțe, prin discriminare se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, orientare sexuală, vârstă, handicap, boală cronică necontagioasă, infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înlăturarea recunoașterii, folosinței sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice”.

Conform art. 2 alin. (4) din O.G. nr. 137/2000 republicată: „Orice comportament activ ori pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează

nejustificat ori supune unui **tratament injust sau degradant** o persoană, un grup de persoane sau o comunitate față de alte persoane, grupuri de persoane sau comunități atrage răspunderea contravențională conform prezentei ordonanțe, dacă nu intră sub incidența legii penale”.

Articolul 15 al O.G. nr. 137/2000, republicată, garantează dreptul la demnitate personală, stabilind: „Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, dacă fapta nu intră sub incidența legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității sau crearea unei atmosfere intimidante, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acesteia/acestui la o rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau categorie defavorizată, ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia/acesteia”.

În analiza obiectului plângerii deduse soluționării, Colegiul Director se raportează la jurisprudența CEDO pentru a defini limita dintre libertatea de exprimare și dreptul la demnitate.

Jurisprudența CEDO, în situația în care o exprimare a vizat unele comunități etnice (și nu doar reputația unor persoane) este una consecventă. Astfel, CEDO a declarat inadmisibile cererile lui Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Olandei (cererile nr. 8348/78 și 8406/78) în care doi membri ai unui partid politic au declarat necesitatea de a expulza din țară toți muncitorii imigranți de culoare și alte măsuri asemănătoare, fiind condamnați pentru răspândirea de idei rasiste. CEDO a scos în evidență faptul că art. 10 alin. (2) al Convenției europene a drepturilor omului prevede că persoana care exercită **libertatea sa de exprimare** își asumă astfel îndatoriri și obligații. CEDO a arătat: „Reclamanții urmăresc înainte de toate să se prevaleze de articolul 10 pentru ca, întemeindu-se pe Convenție, să treacă la activități contrare literii și spiritului acesteia și care, dacă ar fi îngăduite, ar contribui la distrugerea acestor drepturi și libertăți” (Decizia CEDO din 11.10.1979). O decizie similară a fost adoptată în cazul unor declarații bazate pe „mândria rasială” a germanilor (*Kühnen împotriva Germaniei*, Cererea nr. 12194/86, Decizia din 12.05.1988).

CEDO, prin jurisprudență, arată că discriminarea etnică este atât de gravă, întrucât în situația acestui tip de discriminare se poate invoca, în unele situații, și art. 3 al Convenției europene a drepturilor omului referitor la tratamente inumane ori degradante. Fosta Comisie Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Asiaticilor Est Africani v. Marea Britanie* a pronunțat prima decizie a unei instanțe internaționale prin care s-a precizat că discriminarea poate constitui una din formele de „tratament degradante”, interzise ca parte a dreptului de a nu fi supus torturii. Comisia a susținut că „diferit de orice considerație privind art. 14 al Convenției, discriminarea bazată pe rasă poate, în anumite circumstanțe, să constituie în sine tratament degradant în sensul art. 3 al Convenției”. Comisia a subliniat că „o importanță specială trebuie acordată discriminării rasiale, și că în mod public a diferenția un grup de persoane sub aspectul tratamentului bazat pe rasă, poate constitui, în anumite circumstanțe, o formă specială de afront adusă demnității umane”. Astfel, „tratamentul diferențiat aplicat unui grup de persoane datorită rasei poate fi capabil a constitui tratament

degradant în circumstanțe în care tratamentul diferențiat pe baza altor criterii, precum limba, nu ar pune astfel de probleme” [Comisia Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Asiaticilor Est Africani v. Marea Britanie*, no. 4403/70, 14.12.1973, în același sens, a se vedea CEDO, cauza *Cyprus v. Turkey*, (2002) 35 EHRR 30, parag. 308-310, cauza *Moldovan and others v. România*, Judgment No. 2, 12 July 2005].

Totodată, jurisprudența CEDO arată că o declarație factuală neadevărată, care afectează dreptul la demnitate, depășește limitele libertății de exprimare (cazul *McVicar împotriva Regatului Unit*, Cererea nr. 46311/99, Decizia din 07.05.2002, cazul *Strângu și Scutelnicu împotriva României*, Cererea nr. 53899/00, Decizia din 31.01.2006).

La orice analiză privind **restricția unui drept**, trebuie verificate trei elemente componente ale restricției: (a) să fie prevăzută de lege, (b) să aibă un scop legitim și (c) să fie necesară într-o societate democratică. În cazul în care există un conflict între două drepturi (în cazul de față între libertatea de exprimare și dreptul la demnitate), trebuie analizate cele trei elemente ale restricției pentru fiecare drept în parte.

Privind libertatea de exprimare, garantată prin art. 30 al Constituției României, restricția (a) este prevăzută de lege [chiar însăși de Constituția României, art. 30 alin. (6) și alin. (7), dar și de art. 15 al O.G. nr. 137/2000, republicată], (b) are un scop legitim protejând dreptul la demnitate, (c) este necesară într-o societate democratică, întrucât articolul în cauză formează acele stereotipuri care stau la baza discriminării în diferite domenii (domeniul egalității în activitatea economică, al accesului la servicii și în locurile publice, al libertății de circulație, al liberei alegeri a domiciliului). Imaginea creată prin articol, cel al romului antisocial, este similar cu imaginea evreului răufăcător (*Andrei Oișteanu*, *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european*, Ed. Humanitas, 2001), cu efecte deosebit de grave în societate. Astfel de generalizări au stat la baza conflictelor violente colective îndreptate împotriva romilor dintre decembrie 1989 și 1994, dintre care unele au fost soluționate – datorită discriminării etnice aplicate de autoritățile din România în cursul cercetărilor penale – de CEDO (cazul *Moldovan și alții împotriva României*, cazul *Gergely împotriva României*, cazul *Kalanyos și alții împotriva României*). Restricții privind libertatea de exprimare există și în alte tratatele și convenții internaționale ratificate de România, cum ar fi Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice [art. 19 alin. (3)].

Privind dreptul la demnitate, garantat prin art. 1 alin. (3) al Constituției României („România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989 și sunt garantate”), (a) restricția acestui drept nu este prevăzută în mod expres de nici o prevedere legală, dar se poate interpreta că asigurarea libertății de exprimare (art. 30 al Constituției României) limitează practic acest drept (nu trebuie însă omis faptul că alin. (6) al art. 30 al Constituției prevede: „**Libertatea de exprimare** nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei nici dreptul la propria imagine”, motiv pentru care Curtea Constituțională a României, prin Decizia nr. 62 din 18.01.2007, a anulat abrogarea insultei și calomniei din Codul penal al României), (b) restricția nu

are un scop legitim, întrucât astfel de afirmații nu produc efecte pozitive, nu ajută la soluționarea problemelor sociale cu care se confruntă România, (c) restricția nu este necesară într-o societate democratică, din contră, pune în pericol, cum a constatat și CEDO în repetate cazuri, însăși bazele democrației.

Decizia nr. 62 din 18.01.2007 a Curții Constituționale consideră că dreptul la demnitate este una dintre valorile supreme: „Obiectul juridic al infracțiunilor de insultă și calomnie, prevăzute de art. 205 și, respectiv, art. 206 din Codul penal, îl constituie demnitatea persoanei, reputația și onoarea acesteia. Subiectul activ al infracțiunilor analizate este necircumstanțiat, iar săvârșirea lor se poate produce direct, prin viu grai, prin texte publicate în presa scrisă sau prin mijloacele de comunicare audiovizuale. Indiferent de modul în care sunt comise și de calitatea persoanelor care le comit – simpli cetățeni, oameni politici, ziariști etc. –, faptele care formează conținutul acestor infracțiuni lezează grav personalitatea umană, demnitatea, onoarea și reputația celor astfel agresați. Dacă asemenea fapte nu ar fi descurajate prin mijloacele dreptului penal, ele ar conduce la reacția *de facto* a celor ofenșați și la conflicte permanente, de natură să facă imposibilă conviețuirea socială, care presupune respect față de fiecare membru al colectivității și prețuirea în justă măsură a reputației fiecăruia. De aceea, valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional, demnitatea omului fiind consacrată prin art. 1 alin. (3) din Constituția României ca una dintre valorile supreme”.

Colegiul Director are în vedere și alte spețe similare, soluționate anterior, cum ar fi Petiția nr. 2920/09.06.2006, soluționată prin Hotărârea nr. 271 din 12.09.2006, având ca obiect articole postate pe pagina de internet a Noii Drepte: „Ai stat deoparte și ai fost martorul agresiunilor țigănești. A violențelor, obrăzniciei și infracționalității acestei etnii care lezează demnitatea și pune în pericol majoritatea. Cât timp vei mai suporta aceste umilințe? Cât timp vei mai sta deoparte?” (T.I.: „Cât timp veți mai sta deoparte?”); „Ne-am săturat să suportăm agresiunea țigănească! Ne-am săturat să privim ochii înlăcrimați ai părinților noștri care se zbat în cea mai cruntă sărăcie în timp ce șmenarii burtoși, analfabeți și violenți ne zâmbesc sfidător din Mercedes-uri. Periferiile orașelor au devenit proprietatea clanurilor mafioate țigănești, unde înfloresc prostituția, cămătăria și traficul de droguri și unde violența este singura lege. Astăzi, când tinerilor le este imposibil să-și mai întemeieze o familie, țiganii au cunoscut o explozie demografică fără precedent în istoria minorităților din România, astfel încât nu mai există oraș care să nu aibă la periferie un focar infracțional numit «Țigănie» unde să domnească câte un clan mafiot și unde tu ca român, în propria ta patrie, ai «zonă interzisă». În fața acestei primejdii de moarte care amenință însăși existența noastră ca popor avem datoria sfântă să tragem semnalul de alarmă și să luăm măsuri URGENTE pentru ca numele țării noastre să rămână scris cu un singur «R» (și nu doi, așa cum mai în glumă, mai în serios, a prezis deputatul Mădălin Voicu. Necesitatea urgentării acțiunilor noastre defensive este capitală datorită influenței nefaste pe care o are subcultura țigănească asupra tineretului nostru. Adolescenții de astăzi nu mai conștientizează acest pericol, ba mai mult au început să manifeste o oarecare simpatie față de stilul de viață țigănesc. A vorbi țigănește a devenit un lucru la modă, iar tinerii asimilează foarte ușor limbajul spurcat și comportamentul violent, în unele cazuri culoarea pielii fiind singura diferență dintre țigani și noua categorie de



«români țiganizați» (N.C.: „Ne-am săturat!”); „Larga răspândire a hoției în rândul unor categorii de țigani europeni a făcut ca aceștia să fie considerați în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea hoți în mod generic, iar limba lor – limbă a hoților și pușcăriașilor. Actele lor antisociale sunt consecințele firești ale nivelului civic și cultural-educativ extrem de redus, al neînțelegerii de către o mare parte a țigănimii a normelor elementare ale conviețuirii, ale răspunderilor sociale și cetățenești ale fiecărui individ. Ori faptul că multor țigani nu le place munca nu este un secret pentru nimeni, delincvența constituind pentru această categorie de indivizi un *modus vivendi*. Un număr însemnat de țigani, deseori recidiviști, alimentează principala «clientelă» a aresturilor organelor de ordine publică și a penitenciarelor. Spre exemplu, presa consemna în noiembrie 1995 că 85% dintre locatarii penitenciarelor doljene erau țigani! Explozia demografică necontrolată a etniei țiganilor poate avea în timp consecințe catastrofale. Dacă nu se va trece la aplicarea unei politici de reducere a creșterii lor demografice, din minoritatea «conlocuitoare» țiganii vor deveni în curând minoritate «înlocuitoare». Comunitatea țigănească reprezintă un potențial criminogen exploziv. Apăsați în condiția lor, impulsivi, solidari în rău, țiganii reprezintă o comunitate străină și neinteligibilă în societatea românească. Este, de aceea, datoria celor ce dețin puterea să acționeze” (P.V.M.: „Problema Țigănească”). În acest caz, Colegiul Director a considerat că faptele constituie acte de discriminare, aplicând următoarele sancțiuni: amendă contravențională în valoare de 1.000 lei pentru T.I., de 1.500 lei pentru N.C., de 2.000 lei pentru organizația Noua Dreaptă, avertisment pentru P.V.M..

Prin aplicarea sancțiunii, Colegiul Director dorește să avertizeze reclamații asupra efectelor produse prin articolul publicat, având în vedere și faptul că se află la prima sancțiune de acest fel, fără să aplice amenzi contravenționale ce ar putea fi interpretate ca o limitare excesivă a libertății de exprimare.

Având în vedere motivele expuse mai sus, Colegiul Director constată că se întrunesc cumulativ elementele constitutive prevăzute de art. 2 alin. (1) și alin. (4), respectiv art. 15 din O.G. nr. 137/2000, republicată.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20 alin. (2) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu 5 voturi pentru, 1 împotrivă (Ioniță Gheorghe)

#### **COLEGIUL DIRECTOR**

#### **HOTĂRĂȘTE:**

1. Faptele sesizate încalcă dreptul la demnitate al persoanelor aparținând comunității rome, conform prevederilor art. 15 din O.G. nr. 137/2000;
2. Sancționarea cu avertisment a cotidianului F. și a domnului C.C.;
3. O copie a prezentei hotărâri se va comunica părților.

**VI. Modalitatea de plată a amenzii – Nu este cazul****VII. Calea de atac și termenul în care se poate exercita**

Prezenta hotărâre poate fi atacată la instanța competentă și în termenul legal potrivit O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea faptelor de discriminare și Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ.

**Membrii Colegiului Director prezenți la ședință**

Președinte: Csaba Ferenc ASZTALOS

Membru: Dezideriu GERGELY

Membru: István HALLER

Membru: Gheorghe IONIȚĂ

Membru: AnaMaria PANFILE

Membru: Paula Roxana TRUINEA

Data redactării: 28.11.2007